

ZASADY PROWADZENIA I ZALICZENIA ĆWICZEŃ Z BOTANIKI LEŚNEJ Z DENDROLOGIĄ OCHRONA ZASOBÓW LEŚNYCH, semestr zimowy 2017/2018

PROWADZĄCY ZAJĘCIA:

WYKŁADY: dr hab. inż. Anna Gazda

ĆWICZENIA KAMERALNE:

Moduł poniedziałkowy gr. 1-2

dr hab. inż. Anna Gazda – pokój 909, rlgazda@cyf-kr.edu.pl

Moduł wtorkowy gr. 1-2

dr inż. Wojciech Różański – pokój 915, rlrozans@cyf-kr.edu.pl

ZASADY ZALICZENIA ĆWICZEŃ LABORATORYJNYCH

Obecność na ćwiczeniach kameralnych jest obowiązkowa. Do ćwiczeń należy się przygotować z wiadomości na temat morfologii, anatomii i systematyki roślin drzewiastych. Podczas zajęć (1,5 h) odbędzie się:

- omówienie wybranych zagadnień z morfologii, anatomii i systematyki roślin drzewiastych;
- rozpoznawanie wybranych gatunków w stanie świeżym lub na arkuszach zielnikowych z wykorzystaniem kluczy zawartych w skrypcie (Szewczyk J., Gazda A., Szwagrzyk J. 2011. Dendrologia. Materiały pomocnicze do ćwiczeń. Wydawnictwo UR, Kraków);
- oglądanie okazów zielnikowych pozostałych gatunków przewidzianych w programie;
- począwszy od drugiego ćwiczenia, student będzie oceniany na każdych zajęciach z rozpoznawania gatunków z materiału wstecz i z bieżącego materiału;
- w trakcie semestru odbędą się dwa sprawdziany ze znajomości gatunków (nagozalążkowe i okrytozalążkowe);
- zaliczenie semestru odbędzie się na podstawie otrzymanych ocen.

Osoby, które nie uzyskają zaliczenia na podstawie ocen z ćwiczeń, będą miały możliwość zaliczenia poprawkowego (jeszcze w trakcie trwania zajęć dydaktycznych). Oceny z ćwiczeń kameralnych otrzymuje od prowadzących koordynator kursu, a po egzaminie na zakończenie kursu student otrzymuje jedną ocenę z przedmiotu. W trakcie odpowiedzi na zajęciach, sprawdzających poprawność oznaczenia gatunków, wymagane są nazwy polskie drzew i krzewów, na sprawdzianach obowiązują nazwy polskie i nazwy łacińskie. W miarę możliwości zajęcia będą odbywać się w terenie (kampus UR al. 29-Listopada, Ogród Botaniczny, tereny Akademii Górniczo-Hutniczej, parki Krakowa). Termin konsultacji: wtorki 13¹⁵ – 14⁴⁵

POLECANA LITERATURA:

Aas G., Riedmiller A. 1993. Drzewa. Encyklopedia kieszonkowa. Muza S.A., Warszawa.

Bugała W. 2000. Drzewa i krzewy. PWRiL, Warszawa.

Bugała W. 2000. Drzewa i krzewy iglaste. PWRiL, Warszawa.

Godet J. D. 1998. Pędy i pąki. Multico, Warszawa.

Hejnowicz Z. 1973. Anatomia rozwojowa drzew. PWN, Warszawa.

Hejnowicz Z. 2002. Anatomia i histogeneza roślin naczyniowych. PWN, Warszawa

Kościelny S., Sękowski B. 1971. Drzewa i krzewy klucze do oznaczania. PWRiL, Warszawa.

Mirek Z., Piękoś-Mirkowa H., Zajac A., Zajac M. 2002. Krytyczna lista roślin naczyniowych Polski. PAN, Kraków.

Monografie z serii: Nasze Drzewa Leśne. PWN, Warszawa & Poznań.

Pagan J., Randuska D. 1987. Atlas drevin. 1. Povodne dreviny. Obzor, Bratislava.

Pagan J., Randuska D. 1988. Atlas drevin. 2. Cudzokrajne dreviny. Obzor, Bratislava.

Pokorny J. 1992. Drzewa znane i mniej znane. BGW, Warszawa.

Pokorny J., Kaplicka J. 1980. Drzewa Europy Środkowej. PWRiL, Warszawa.

Seneta W., Dolatowski J. 2008. Dendrologia. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa (także starsze wydania – np. 2003, 1997).

Seneta W. 1987. Drzewa i krzewy iglaste. PWN, Warszawa.

Seneta W. 1991 - 1996. Drzewa i krzewy liściaste. PWN, Warszawa.

Szewczyk J., Gazda A., Szwagrzyk J. 2011. Dendrologia. Materiały pomocnicze do ćwiczeń. Wydawnictwo UR w Krakowie.

Szwejkowska A., Szwejkowski J. 2008. Botanika. Morfologia. PWN, Warszawa (także starsze wydania, np. 1997).

Tomanek J., Witkowska-Żuk L. 2008. Botanika leśna. PWRiL, Warszawa.

Witkowska-Żuk L. 2008. Atlas roślinności lasów. Multico, Warszawa.

Zimmermann M. H., Brown C. L. 1981: Drzewa struktura i funkcje. PWN, Warszawa.

Complete list of conifer taxa adapted from Farjon, A. 1998. *World Checklist and Bibliography of Conifers*.

Royal Botanic Gardens, Kew. ISBN 1 900347 54 7. http://www.rhs.org.uk/research/registration_conifers_accepted.asp

The Gymnosperm Database <http://www.conifers.org/>

Wymowa nazw łacińskich

- dwugłoski **ae** oraz **oe** czytamy jak **e**. Przykłady: **A**esculus, Crataaegus, Ulmus **lae**vis, Aceraceae;

- dwugłoski **aë** i **oë** (z dierezą) czytamy jak **ae** i **oe**. Przykłady: Isooëtes, Hippophaae

- **c** (lub **cc**) przed **a**, **o**, **u**, **au** oraz przed wszystkimi **spółgłoskami** czytamy jako **k** (lub **kk**). Przykłady: Catalpa, Cornus, cuspidatus, Vicia cracca;

- **c** przed **e**, **i**, **y**, **ae** oraz **oe** czytamy jako **c**. Przykłady: Celtis, Cytisus, Salix cinerea;

- **cc** przed **e**, **i**, **y**, **ae** oraz **oe** czytamy jako **kc**. Przykład: Crataegus coccineus;

- **v** czytamy jako **w**. Przykłady: Viburnum, Alnus viridis;

- **qu**, **gu** oraz **su** czytamy jako **kw**, **gw** oraz **sw**. Przykłady: Quercus, Sequoia;

- **x** czytamy jako **ks**. Przykład: Taxus baccata;

- **y** czytamy jak **j** lub **i** na początku wyrazu lub obok samogłosek. Przykład: Yucca, Carya; **w** pozostałych przypadkach **y** **wymawiamy normalnie**. Przykład: Cytisus, Chamaecyparis;

- **ph** czytamy jako **f**. Przykłady: Tilia platyphyllos; Phellodendron;

- **rh** i **th** wymawiamy jak **r** i **t**. Przykłady: Rhamnus catharticus, Crataegus oxyacantha;

- **ch** czytamy jak **h**. Przykład: Chamaecyparis

**PROGRAM ĆWICZEŃ Z BOTANIKI LEŚNEJ Z DENDROLOGIĄ W SEMESTRZE ZIMOWYM
DLA I ROKU WYDZIAŁU LEŚNEGO, SPECJALNOŚĆ OCHRONA ZASOBÓW LEŚNYCH**

Ćwiczenie 1 9 X 2017

KLUCZ I, STR. 22 i 23

Podgromada: *Coniferophytina* – Nagozalążkowe

Klasa: *Ginkgoopsida* – Milorzębowe

Rodzina: *Ginkgoaceae* – Milorzębowate (str. 23)

Ginkgo biloba – Milorząb dwuklapowy

Klasa: *Pinopsida (Coniferae)* – Sosnowe (Iglaste)

Rodzina: *Taxodiaceae* – Cyprysnikowate (str. 24)

Metasequoia glyptostroboides – Metasekwoja chińska

Rodzina: *Pinaceae* – Sosnowate (str. 25)

Larix decidua – Modrzew europejski

Larix kaempferi – Modrzew japoński

Ćwiczenie 2 16 X 2017

KLUCZ II, STR. 27

Rodzina: *Pinaceae* – Sosnowate cd. (str. 30)

Picea abies – Świerk pospolity

Picea pungens – Świerk kłujący

Pinus cembra – Sosna limba (Limba)

Pinus mugo – Sosna górska (Kosodrzewina)

Pinus nigra – Sosna czarna

Pinus strobus – Sosna wejmutka (S. amerykańska)

Pinus sylvestris – Sosna zwyczajna

Ćwiczenie 3 23 X 2017

KLUCZ III, STR. 36

Rodzina: *Pinaceae* – Sosnowate cd. (str. 38)

Abies alba – Jodła pospolita

Pseudotsuga menziesii – Daglezja zielona

Tsuga canadensis – Choina kanadyjska

Rodzina: *Cupressaceae* – Cyprysowate (str. 41)

Juniperus communis – Jałowiec pospolity

Juniperus communis subsp. *alpina* – Jałowiec pospolity halny

Juniperus sabina – Jałowiec sabiński (J. sawina)

Thuja occidentalis – Żywotnik zachodni

Rodzina: *Taxaceae* – Cisowate (str. 44)

Taxus baccata – Cis pospolity

Ćwiczenie 4 30 X 2017

SPRAWDZIAN Z NAGOZALĄŻKOWYCH ORAZ MORFOLOGII

PĘDÓW I LIŚCI

KLUCZ IV, STR. 45

Podgromada: *Magnoliophytina (Angiospermae)* – Okrytozalążkowe

Klasa: *Magnoliopsida (Dicotyledones)* – Dwuliścienne

Rodzina: *Salicaceae* – Wierzbowate (str. 48)

Salix alba – Wierzba biała

Salix aurita – Wierzba uszata

Salix caprea – Wierzba iwa

Salix cinerea – Wierzba szara (Łoza)

Salix eleagnos – Wierzba siwa

Salix fragilis – Wierzba krucha

Salix pentandra – Wierzba pięciopręcikowa (W. laurowa)

Salix purpurea – Wierzba purpurowa (Wiklina)

Salix silesiaca – Wierzba śląska

Salix triandra – Wierzba trójpręcikowa

Salix viminalis – Wierzba wiciowa (Witwa)

Ćwiczenie 5 6 XI 2017

KLUCZ IV, STR. 45

Populus alba – Topola biała (Białodrzew)

Populus x canescens – Topola szara

Populus x canadensis – Topola kanadyjska

Populus nigra – Topola czarna (Sokora)

Populus nigra 'Italica' – Topola czarna włoska (T. włoska)

Populus tremula – Topola osika (Osika)

KLUCZ V, STR. 60

Rodzina: *Berberidaceae* – Berberysowate (str. 61)

Berberis vulgaris – Berberys zwyczajny

Rodzina: *Elaeagnaceae* – Oliwnikowate (str. 62)

Hippophaë rhamnoides – Rokitnik zwyczajny

Rodzina: *Ericaceae* – Wrzosowate (str. 63)

Rhododendron luteum – Różanecznik złoty

Rodzina: *Ranunculaceae* – Jaskrowate (str. 65)

Clematis alpina – Powojnik alpejski

Rodzina: *Thymelaeaceae* – Wawrzynkowate (str. 65)

Daphne mezereum – Wawrzynek wilczełyko

Rodzina: *Tiliaceae* – Lipowate (str. 67)

Tilia cordata – Lipa drobnolistna

Tilia platyphyllos – Lipa szerokolistna

Ćwiczenie 6 13 XI 2017

KLUCZ VI, STR. 68

Rodzina: *Betulaceae* – Brzozowate (str. 69)

Alnus glutinosa – Olsza czarna

Alnus incana – Olsza szara

Alnus viridis – Olsza zielona

Betula pendula – Brzoza brodawkowata

Betula pubescens – Brzoza omszona

Rodzina: *Corylaceae* – Leszczynowate (str. 73)

Carpinus betulus – Grab pospolity

Corylus avellana – Leszczyna pospolita

KLUCZ VII, STR. 75

Rodzina: *Fagaceae* – Bukowate (str. 76)

Fagus sylvatica – Buk pospolity

Quercus petraea – Dąb bezszypułkowy

Quercus robur – Dąb szypułkowy

Quercus rubra – Dąb czerwony

Rodzina: *Juglandaceae* – Orzechowate (str. 81)

Juglans regia – Orzech włoski

Rodzina: *Ulmaceae* – Wiązowate (str. 84)

Ulmus laevis – Wiąz szypułkowy (Limak)

Ulmus glabra – Wiąz górski (Brzost)

Ulmus minor – Wiąz pospolity (W. polny)

Ćwiczenie 7 20 XI 2017

KLUCZ VIII, STR. 85

Rodzina: *Rosaceae* – Różowate (str. 88)

Cerasus avium – Wiśnia ptasia (W. dzika, Trześnia)

Crataegus laevigata – Głóg dwuszyjkowy

Crataegus monogyna – Głóg jednoszyjkowy

Malus sylvestris – Jabłoń dzika (Płonka)

Padus avium – Czeremcha zwyczajna

Padus serotina – Czeremcha amerykańska

Prunus spinosa – Śliwa tarnina (Tarnina)

Pyrus pyraeaster – Grusza polna (G. dzika, Ulęgałka)

Rosa canina – Róża dzika

Rosa pendulina – Róża alpejska

Rosa rugosa – Róża pomarszczona

Sorbus aria – Jarząb mączny (Mąkinia)

Sorbus aucuparia – Jarząb pospolity (Jarzębina)

Sorbus intermedia – Jarząb szwedzki

Sorbus torminalis – Jarząb brekinia (Brzęk)

Ćwiczenie 8 27 XI 2017

KLUCZ IX, STR. 102

Rodzina: *Fabaceae* – Strączkowe (str. 105)

Robinia pseudoacacia – Robinia akacja (Grochodrzew)

Rodzina: *Grossulariaceae* – Agrestowate (str. 106)

Ribes alpinum – Porzeczka alpejska

Ribes nigrum – Porzeczka czarna (Smorodynia)

Ribes petraeum – Porzeczka skalna

Ribes rubrum – Porzeczka zwyczajna

Ribes spicatum – Porzeczka czerwona (P. dzika)

Ribes uva-crispa – Porzeczka agrest (Agrest)

KLUCZ XI, STR. 121

Rodzina: *Caprifoliaceae* – Przewiertniowate (str. 123)

Lonicera nigra – Suchodrzew czarny

Lonicera peryclimenum – Wiciokrzew pomorski

Lonicera xylosteum – Suchodrzew pospolity

Sambucus nigra – Bez czarny

Sambucus racemosa – Bez koralowy

Viburnum opulus – Kalina koralowa

Rodzina: *Oleaceae* – Oliwkowate (str. 127)

Fraxinus excelsior – Jesion wyniosły

Fraxinus pennsylvanica – Jesion pensylwański

Ćwiczenie 9 4 XII 2017

KLUCZ X, STR. 110

Rodzina: *Aceraceae* – Klonowate (str. 112)

Acer campestre – Klon polny (Paklon)

Acer negundo – Klon jesionolistny

Acer platanoides – Klon pospolity

Acer pseudoplatanus – Klon jawor (Jawor)

Rodzina: *Celastraceae* – Dławiszowate (str. 115)

Euonymus europaea – Trzmielina pospolita

Euonymus verrucosa – Trzmielina brodawkowata

Rodzina: *Cornaceae* – Dereńowate (str. 117)

Cornus sanguinea – Dereń świdwa

Rodzina: *Hippocastanaceae* – Kasztanowcowate (str. 118)

Aesculus hippocastanum – Kasztanowiec pospolity

Rodzina: *Loranthaceae* – Gązewnikowate (str. 119)

Viscum album – Jemioła pospolita

Rodzina: *Rhamnaceae* – Szakłakowate (str. 119)

Frangula alnus – Kruszyna pospolita

Rhamnus cathartica – Szakłak pospolity

Rodzina: *Staphyleaceae* – Kłokoczkowate (str. 120)

Staphylea pinnata – Kłokoczka południowa

Ćwiczenie 10 11 XII 2017

Wyjście w teren (kampus UR, Ogród Botaniczny, tereny AGH, parki Krakowa) lub zajęcia kameralne ze świeżym materiałem

OZNACZANIE GATUNKÓW

OKRYTOZALĄŻKOWYCH W STANIE BEZLISTNYM z wykorzystaniem kluczy

Ćwiczenie 11 18 XII 2017

SPRAWDZIAN PISEMNY Z ROZPOZNAWANIA

OKRYTOZALĄŻKOWYCH

SPRAWDZIAN PISEMNY Z WIEDZY NA TEMAT

GATUNKÓW Z ĆWICZEŃ (zasięgi, wymagania, gatunki chronione, inwazyjne, lasotwórcze)